

KVALIFIKACE PRO CELOŽIVOTNÍ UČENÍ A ZAMĚSTNATELNOST ♦

KONFERENCE, SOLUŇ, 5. A 6. 10. 2009

Ve dnech 5. a 6. října 2009 se v řecké Soluni konala mezinárodní odborná konference nazvaná *Kvalifikace pro celoživotní učení a zaměstnatelnost* (*Qualifications for lifelong learning and employability*). Těto významné mezinárodní události se zúčastnily na dvě stovky delegátů, převážně z oblasti vzdělávacích institucí poskytujících profesní a další profesní vzdělávání, orgánů vlád zemí Evropské unie a dalších státních institucí, sociálních partnerů a v neposlední řadě také zástupci zaměstnavatelů. Konferenci pořádal CEDEFOP (*European Centre for the Development of Vocational Training*).

Za Českou republiku se konference zúčastnili zástupci dvou univerzit – Univerzity Karlovy v Praze a Univerzity Jana Amose Komenského Praha, zástupce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Národního ústavu odborného vzdělávání.

CÍLE KONFERENCE

V posledních několika letech je teorie a praxe vzdělávání nově konceptualizována prostřednictvím tzv. výsledků učení (*learning outcomes*)³, což bylo průřezové téma konference i jednotlivých workshopů. CEDEFOP se v posledních letech stále častěji orientuje na role a funkce kvalifikací v kontextu sociálních a ekonomických změn. Mnoho srovnávacích studií, analýz a aktivit zkoumalo různé aspekty kvalifikací a systémů kvalifikací (např. posun k výsledkům učení, ke kvalifikačním standardům, ke změně kurikula, k uznávání a certifikaci, přenositelným kreditům a kvalifikačním rámcům). V roce 2008 byla započata práce na studii „Měnící se role kvalifikací“ s jasným cílem shromáždit výsledky těchto projektů (a jiná relevantní výzkumná zjištění) a ukázat tak hlavní tendence a problémy v problematice kvalifikací.

♦ Text vznikl v souvislosti s grantovým projektem GA ČR s názvem „Andragogický model učení a vzdělávání dospělých založený na získávání a rozvoji klíčových kompetencí“ (registrační číslo 406/09/1950).

³ Roli a význam výsledků učení (*learning outcomes*) zdůraznila např. zpráva ministrů zodpovědných za reformu vysokých škol v Bergenu (2005) a v Londýně (2007), kde byl přijat návrh zastrešujícího rámce kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání založeného na třech cyklech studia, přičemž právě obecné deskriptory pro každý cyklus jsou založeny na výsledcích učení a osvojených kompetencích a dále na počtu kreditů v prvním a druhém cyklu (Komuniké ministrů, Bergen 2005).

Konference stavěla na tomto probíhajícím výzkumu a příležitost vyjádřit se k problematice kvalifikací, jejich funkcím a rolím ve sjednocujícím se evropském vzdělávacím rámci a na trhu práce EU, dostali také další strany zúčastněné na VET a na probíhající změně systému vysokoškolského vzdělávání, jež je rovněž zohledněno v EQF a při vytváření NQFs pro uvedenou oblast celoživotního učení. Mezi vystupujícími byli jak představitelé Evropské komise (DG Education) a zástupci CEDEFOPu, tak také tvůrci národních strategií a výzkumů v oblasti profesního a dalšího profesního vzdělávání, včetně vysokoškolského. Záměrem bylo zvážit, jak jimi prezentovaná zjištění do budoucna ovlivní priority ve vzdělávacích strategiích a výzkumu. Konference si tedy především kladla za cíl:

- › identifikovat současné i budoucí trendy, týkající se změn ve funkcích a rolích kvalifikací;
- › shromáždit další údaje o povaze a směru těchto změn, se zvláštním zřetelem k rozvoji na oborových a národních rovinách;
- › formulovat hlavní myšlenky, které mohou úspěšně podporovat rozvoj strategií celoživotního učení na národní úrovni;
- › projednat celkový dopad těchto změn na budoucí výzkum (po r. 2010) a na strategii evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a přípravy.

K naplnění uvedeného ambiciózního cíle konference přispěly vedle plenárního zasedání, na němž zazněly hlavní referáty a proběhla bohatá diskuze, také tři workshopy, jež měly určující charakter pro zaměření a výstupy z konference. Paralelně probíhající workshopy se týkaly následujících témat:

Téma 1: Kvalifikace a zúčastněné strany

Kvalifikace jsou tradičně využívány státními úřady k regulaci systémů vzdělávání a přípravy, stejně jako trhu práce. Postupující globalizace, rychlé socioekonomické a technologické změny však vyžadují flexibilnější řešení, vhodná pro naplňování potřeb jednotlivců i pracovních organizací. Rychlý až překotný nárůst nových, momentálně poptávaných kvalifikací, působení soukromého vzdělávacího sek-

toru, a především možnosti mezinárodních a nadnárodních pracovních organizací v oblasti dalšího profesního vzdělávání (včetně možnosti provádění rekvalifikací a zavádění kvalifikačních nových) vedou k vytváření konkurence tradičnímu formálnímu systému vzdělávání.

Téma 2: Kvalifikace jako dorozumivací prostředek a vyjádření hodnoty

Přístup k zaměstnání a dalšímu vzdělávání je obvykle podmíněn alespoň minimální požadovanou úrovní formální klasifikace. Tato úroveň se během posledních dekád v mnoha zemích zvýšila. Někteří odborníci dokonce v tomto smyslu varují před tzv. kredenciálním efektem, připisováním neúměrného významu formálním kvalifikacím, a před negativními následky těchto jevů. Nejenom že může být přeceňována hodnota formálních kvalifikací a předepisovány vyšší úrovně kvalifikací, než je nutné pro efektivní výkon profese, ale hodnota (a cena) dalších typů učení může být systematicky přehlížena. Také hodnota certifikátu (diplomu či osvědčení) by měla být spojována s obsahem učení, nejenom s (tržní) hodnotou certifikátu. Důležitou otázkou tedy je, jak mohou kvalifikace – při zohlednění všech uvedených rizik – nejlépe zajišťovat tuto hodnotu, a především jakou roli by mohla při obhajobě této obsahové hodnoty sehrát garance kvality.

Téma 3: Kvalifikace a účastníci celoživotního učení

Kvalifikace jsou tradičně využívány jako signál úspěšného dokončení počátečního formálního vzdělávání. Tím buď otevírají cestu k následné úrovni odborného vzdělávání a přípravy (např. z vyššího sekundárního do terciárního vzdělávání), nebo umožňují vstup na trh práce. S uplatňováním konceptu celoživotního učení, které vyžaduje na jedincích, aby aktualizovali a obnovovali a dále optimalizovali své kompetence, se role kvalifikací ocitla tvář v tvář nové výzvě. Redefinováním kvalifikací ve smyslu výsledků učení můžeme získat lepší základ pro hodnocení a uznávání celoživotního učení. Tento přístup říká, že není tolik důležité kde, kdy a jak jste se učili, pokud jste schopni demonstrovat, že vaše znalosti, dovednosti a kompetence dosahují požadovaného standardu (čímž se zdůrazňuje důležitost spíše ekvivalentního než podobného učebního procesu). Posílením výpovědní hodnoty kvalifikací by orientace na výsledky vzdělávání mohla různým zúčastněným stranám osvětlit relevanci kvalifikací. Tato zvýšená transparentnost je důležitá nejen pro jednotlivce v celoživotním učení, ale také pro rozvoj lidských zdrojů v zaměstnavatelských organizacích a v různých odvětvích národního hospodářství. Zatím však nepanuje shoda na funkcích a rolích, které mají (a v budoucnu budou mít) kvalifikace v tomto novém pojetí.

Možnost vyjádřit se v rámci jednání konference dostali také zástupci české strany. S příspěvkem ve 3. workshopu vystoupil Mgr. Jakub Stárek z MŠMT ČR, ostatní účastníci přispěli do diskuze a k formulování závěrů workshopu, a tím i k závěrečnému společnému plenárnímu zasedání, které proběhlo za účasti odborníků ze sféry vysokého školství s názvem „Skládání mozaiky – kvalifikace k roku 2020“.

Celý průběh konference přispěl k ozřejmení některých potenciálních možností, ale i rizik spjatých s pojetím kvalifikací jako nástroje dorozumívání ve společném evropském prostoru a formálně uznávané garance výsledků učení. Konference rovněž ukázala, že mají-li kvalifikace efektivně dostát očekávání tvůrců EQF a NQFs, je nezbytné, aby byly transparentní a srovnatelné napříč celým tímto prostorem a relevantní trhu práce, a přitom reflektovaly kumulativní charakter socioekonomických změn souvisejících s ekonomickou globalizací a kulturní diverzitou. Významné je rovněž dosáhnout toho, aby celý systém zahrnoval také uznávání výsledků učení dosažených mimo formální vzdělávací systém, tj. také včetně dalšího neformálního a informálního učení.

Mají-li tedy kvalifikace splnit očekávání všech zainteresovaných stran, je zřejmě užitečné vnímat a posuzovat tento koncept jako deskriptor prahové hodnoty učení (limit, který musí být splněn). Tato dolní limita je obvykle velmi dobře definována v podobě kritérií či standardů a jsou s ní srozuměni nejrůznější zúčastněné strany. Tím jsou kvalifikace nástrojem umožňujícím říci, ale také vyhodnotit a zaručit (v procesech validace a certifikace), kdy jedinec dosáhl určitého typu kvalifikace. Nezbytné přitom je, aby systém kvalifikací (garantovaný nově také v NQFs) byl dostatečně transparentní, srozumitelný, obecně přijatý a přijatelný jako garance kvality, a tím rovněž důvěryhodný a užitečný nejen pro teoretiky a praktiky vzdělávání, tvůrce systémů a národní vlády, ale také pro společný Evropský vzdělávací prostor a pro společný trh práce. Pouze tak mohou kvalifikace dostát svým rolím a funkcím vymezeným v názvu konference – sehrát významnou roli v celoživotním učení a zaměstnatelnosti jednotlivců a v inovacích a efektivitě fungování pracovních organizací prostřednictvím rozvoje jejich lidských zdrojů (lidského kapitálu Evropského společenství).

Odborníci z celé Evropy se v závěru plenárního zasedání shodli, že role a funkce kvalifikací prochází významnými změnami. Některé příčiny změn a vize byly v průběhu konference a během jednotlivých workshopů shrnuty takto:

Prognózy týkající se nových potřeb pro Evropu naznačují, že kvalifikace požadované pro většinu povolání vzrůs-

tají, včetně tzv. základních zaměstnání. To může signalizovat nepoměr mezi výší kvalifikace a skutečnými znalostmi, dovednostmi a způsobilostmi, požadovanými v zaměstnání.

Rychlé změny v technologii a ekonomice mohou v důsledku zvýšit napětí mezi „reakčními kvalifikacemi“, které uspokojují specifické a okamžité potřeby pracovního trhu, a širokými kvalifikacemi uspokojujícími dlouhodobou potřebu znalostí, dovedností a způsobilostí.

Kvalifikace jsou stále více ovlivňovány partnery, kteří stojí mimo vzdělávací systém. Spolupráce sociálních partnerů při nastavování vzdělávacích a pracovních standardů je poměrně častá. To mění způsob, jakým jsou kvalifikace definovány a konstruovány. Tuto tendenci dále posiluje zapojení „nových kvalifikačních hráčů“, hlavně těch, kteří operují mimo veřejnou doménu a na mezinárodní úrovni.

Rostoucí význam celoživotního učení reflektuje změny v technologiích, ekonomice a stárnutí populace, vede k vytváření nástrojů, jež podporují transfer a akumulaci výsledků vzdělávání – zejména uznávání neformálního a informálního učení a přenosných kreditů získaných v rámci terciárního vzdělávání.

Rostoucí globální konkurence lidského kapitálu coby hlavního zdroje HDP by mohla odhalit stanovování lidského kapitálu pouhým sečtením počtu kvalifikací jako příliš jednostranné. Alternativní způsoby hodnocení lidského kapitálu (např. PISA a PIAAC) mohou vést k vývoji komplexnějších, kvalitativně zaměřených ukazatelů v oblasti lidských zdrojů.

PhDr. Jaroslav VETEŠKA, Ph.D.
Univerzita Jana Amose Komenského v Praze,
Centrum pro vědu

MĚNOVÁ A FISKÁLNÍ AUTORITA A JEJICH REAKCE V HOSPODÁŘSKÉM CYKLU

SEMINÁŘ BANKOVNÍHO INSTITUTU VYSOKÁ ŠKOLA, KONANÝ DNE 20. 10. 2009 V PRAZE

Zpráva ze semináře, konaného pod záštitou rektora Bankovního institutu vysoká škola doc. RNDr. Františka Jiráska, DrSc. 20. 10. 2009 v Praze na téma: Měnová a fiskální autorita a jejich reakce v hospodářském cyklu.

Príspevky k uvedenému tématu přednesli:

- › PhDr. Karel Preuss, CSc.,
prorektor pro vědu, výzkum a zahraniční styky, BIVŠ,
- › Ing. Pavel Řežábek,
člen bankovní rady a vrchní ředitel ČNB,
- › Ing. Aleš Michl,
analytik Raiffeisen BANK.

Seminář zahájil PhDr. Karel Preuss, CSc., který se ve svém příspěvku zaměřil na široké souvislosti hospodářského cyklu včetně jeho historického, klimatického a institucionálního aspektu. Názorně a srozumitelně poukázal na skutečnost, že finanční krize, která se v posledním roce prohloubila, není fenoménem zcela novým, ale má svou historii a vnitřní

logiku, které do značné míry určují její charakter a průběh. Finanční krize není jedinou nerovnováhou, s níž se lidstvo v současnosti potýká. Vedle finanční nerovnováhy působí rovněž nedostatek některých zdrojů, který se postupně projevuje v růstu jejich cen. Rovněž klimatické změny, ať již jsou či nejsou výsledkem činnosti člověka, vyvolávají tlak na ekonomické zdroje.

Samotná finanční krize je konec konců zejména důsledkem faktu, že poznání finančních procesů, jak se rozvinulo v posledních dvaceti letech, si nenašlo cestu do praxe finančních institucí, které zůstaly věrné postupům, metodám a vzorcům chování tak, jak se vyvinuly v období po masivní deregulaci finančního /a dalších/ odvětví ve Spojených státech v první polovině 80.let.

Volání po hlubším pochopení úlohy finančních institucí, po prohloubení metod řízení rizik a aplikaci etických postupů v oblasti finančních služeb zůstaly stranou pozornosti. Zcela převládly marketingové přístupy. Absolutní význam byl připisován shromažďování zdrojů a ohled na možnosti jejich efektivního užití zůstával stranou. Důsledkem pak bylo